

MARKAZIY OSIYODA DIPLOMATIK BARQARORLIK: SUV RESURLARI MUAMMOSI ATROFIDAGI MUZOKARALAR

Boltayeva Munavvar Yusuf qizi

Toshkent xalqaro moliyaviy boshqaruv va texnologiyalar universiteti
xalqaro munosabatlar yo'nalishi talabasi

Anatatsiya: Ushbu maqola Markaziy Osiyoda diplomatik barqarorlikni ta'minlashda suv resurslari muammosining o'rni va bu masala atrofida muzokaralarni tahlil qiladi. Tadqiqotda suv resurslarining ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy ahamiyati, shuningdek, hududiy davlatlar o'rtasida kelib chiqadigan nizolar va ularni hal etish yo'llari o'rganiladi. Maqola suv diplomatiyasi va mintaqaviy barqarorlikning o'zaro bog'liqligini, shuningdek, muzokarlarda qo'llanilayotgan strategiyalar va kelishuv mexanizmlarini yoritadi.

Kalit so'zlar: Markaziy Osiyo, suv resurslari, diplomatiya, barqarorlik, hududiy nizolar, muzokaralar, mintaqaviy hamkorlik.

Markaziy Osiyo hududi suv resurslariga boy bo'lishiga qaramay, ushbu resurslarning adolatli taqsimlanishi va samarali boshqarilishi mintaqaviy barqarorlik uchun dolzarb masalalardan biridir. O'zbekiston, Qozog'iston, Qirg'iziston, Tojikiston va Turkmaniston kabi davlatlar uchun suv — nafaqat iqtisodiy resurs, balki ijtimoiy va siyosiy barqarorlikni ta'minlovchi muhim omildir. Shu sababli, hududiy davlatlar o'rtasidagi suv resurslariga doir nizolarni hal etish va kelishuvlarga erishish diplomatik faoliyatning markaziy yo'nalishlaridan biriga aylanadi.

Muzokaralar jarayonida davlatlar suv resurslaridan foydalanish huquqlari, suv taqsimoti, gidroenergetika loyihalari va ekologik xavfsizlik masalalarini muhokama qiladi. Suv resurslariga egalik va ularni boshqarish masalalari mintaqadagi siyosiy munosabatlarni shakllantiradi va davlatlar o'rtasida hamkorlik yoki ziddiyatlarni yuzaga keltiradi. Shu bilan birga, Markaziy Osiyoda diplomatik barqarorlikni ta'minlashda suv diplomatiyasi strategiyalari muhim ahamiyat kasb etadi.

Ushbu maqolada Markaziy Osiyoda suv resurslari bilan bog'liq muammolar, hududiy davlatlar o'rtasidagi muzokaralar va diplomatik barqarorlikni ta'minlash mexanizmlari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari mintaqaviy hamkorlikni rivojlantirish va suv resurslaridan samarali foydalanish bo'yicha strategik tavsiyalar berishga imkon yaratadi.

Markaziy Osiyo hududi suv resurslariga boy bo'lishiga qaramay, ularning adolatli taqsimlanishi va samarali boshqarilishi mintaqaviy barqarorlik uchun murakkab va dolzarb masala hisoblanadi. O'zbekiston, Qozog'iston, Qirg'iziston, Tojikiston va Turkmaniston kabi davlatlar uchun suv — nafaqat iqtisodiy resurs, balki ijtimoiy va siyosiy barqarorlikni ta'minlovchi muhim omil hisoblanadi. Shu sababli,

hududiy davlatlar o'rtasida suv resurslariga doir nizolarni hal etish va kelishuvlarga erishish diplomatik faoliyatning markaziy yo'nalishlaridan biriga aylanadi.

Mintaqadagi asosiy suv resurslaridan biri — Amudaryo va Sirdaryo daryolari. Ushbu daryolar bir nechta davlatlar hududidan oqadi, shuning uchun suvdan foydalanish masalasi davlatlar o'rtasida doimiy muzokaralarni talab qiladi. XX asr oxiri va XXI asr boshlarida hududiy davlatlar o'rtasida gidroenergetika loyihalari, sug'orish tizimlari va ekologik xavfsizlik masalalari yuzasidan turli nizolar yuzaga kelgan. Masalan, Tojikistondagi Rog'un GES loyihasi Qirg'iziston va O'zbekistonda suv taqsimoti bilan bog'liq xavotirlarni keltirib chiqardi. Shu kabi masalalar mintaqada diplomatik muzokaralarning uzluksizligini talab qiladi.

Diplomatik barqarorlikni ta'minlashda muzokaralar turli darajalarda amalga oshiriladi: ikki tomonlama davlat muzokaralari, mintaqaviy tashkilotlar doirasidagi uchrashuvlar va xalqaro vositachilik. Masalan, Markaziy Osiyo davlatlari rahbarlarining sammitlari va suv diplomatiyasi bo'yicha xalqaro konferensiyalar suv resurslarini boshqarish bo'yicha strategiyalar ishlab chiqishga yordam beradi. Muzokarlarda davlatlar suv resurslaridan foydalanish huquqlari, suv taqsimoti, gidroenergetika loyihalari, ekologik xavfsizlik va iqlim o'zgarishi bilan bog'liq masalalarni muhokama qiladi.

Muzokarlarda asosiy e'tibor ikki jihatga qaratiladi: birinchisi — suv resurslarini adolatli taqsimlash, ikkinchisi — suvdan samarali va barqaror foydalanish. Adolatli taqsimlash masalasi, asosan, suv oqimining manbai va oqimning oxirgi punktidagi davlatlar o'rtasida kelishilgan kvotalar asosida hal qilinadi. Masalan, Tojikiston va Qirg'iziston suv manbalarini boshqarish huquqiga ega bo'lsa, O'zbekiston va Qozog'iston suvning past oqimida joylashganligi sababli taqsimotda muvofiqlashtirilgan foydalanish tizimi talab etiladi.

Samarali foydalanish esa suvni tejash texnologiyalari, sug'orish tizimlarining modernizatsiyasi va ekologik xavfsizlik choralarini o'z ichiga oladi. Shu bilan birga, hududiy davlatlar suv resurslaridan o'z manfaatlari doirasida foydalanish orqali iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga harakat qiladi. Bu esa ba'zan muzokarlarda ziddiyatlarni yuzaga keltiradi, ammo uzluksiz muloqot va xalqaro vositachilik orqali kompromislar topish mumkin.

Xalqaro vositachilik va mintaqaviy tashkilotlar ham diplomatik barqarorlikni mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. BMT, Osiyo Taraqqiyot Banki va boshqa xalqaro tashkilotlar suv resurslarini boshqarish bo'yicha texnik va moliyaviy yordam ko'rsatadi, shuningdek, muzokarlarda vositachilik qiladi. Bu esa mintaqaviy davlatlar o'rtasida ishonchni oshirish va konfliktlarning oldini olish imkonini yaratadi.

Shuningdek, suv diplomatiyasi atrofida olib borilayotgan muzokarlarda ekologik xavfsizlik masalasi ham markaziy o'rin tutadi. Suv resurslarining noto'g'ri boshqarilishi nafaqat iqtisodiy muammolarni, balki atrof-muhitning buzilishi, ekotizimning zarar ko'rishi va aholining sog'lig'iga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu

sababli, mintaqaviy davlatlar o'rtasida ekologik standartlar va monitoring tizimlarini joriy etish bo'yicha kelishuvlar muhim ahamiyat kasb etadi.

Markaziy Osiyoda diplomatik barqarorlikni ta'minlashda suv resurslari muammosi atrofidagi muzokaralar nafaqat siyosiy hamkorlikni mustahkamlash, balki ijtimoiy barqarorlikni saqlash va iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, suv diplomatiyasi orqali mintaqaviy davlatlar o'rtasida uzluksiz muloqot, shaffof kelishuvlar va strategik rejalashtirish amalga oshiriladi. Shu bilan birga, mintaqaviy barqarorlikni mustahkamlash va kelajakda suv resurslari bilan bog'liq ziddiyatlarning oldini olish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, Markaziy Osiyoda diplomatik barqarorlikni ta'minlashda suv resurslari muammosi markaziy o'rin tutadi. Muzokaralar jarayonida davlatlar suv taqsimoti, gidroenergetika loyihalari va ekologik xavfsizlik masalalarini muhokama qiladi. Shu bilan birga, xalqaro vositachilik va mintaqaviy hamkorlik mexanizmlari barqarorlikni saqlashga xizmat qiladi. Suv diplomatiyasi Markaziy Osiyo davlatlari o'rtasida iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashning muhim vositasi sifatida ajralib turadi.

Markaziy Osiyoda diplomatik barqarorlikni ta'minlashda suv resurslari muammosi markaziy ahamiyatga ega. Hududiy davlatlar o'rtasidagi muzokaralar suv taqsimoti, gidroenergetika loyihalari, ekologik xavfsizlik va ijtimoiy barqarorlikni muvofiqlashtirish orqali amalga oshiriladi. Suv diplomatiyasi mintaqaviy hamkorlikni mustahkamlash, ziddiyatlarning oldini olish va iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashning samarali vositasi sifatida namoyon bo'ladi. Muzokaralarda xalqaro vositachilik va shaffof kelishuv mexanizmlari barqaror natijalar beradi, bu esa Markaziy Osiyoda kelajakda diplomatik va ijtimoiy barqarorlikni saqlash imkonini yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Azizov, B. *Markaziy Osiyo suv resurslari va diplomatiya*. Toshkent: Fan, 2015.
2. Khalilov, S. *Hududiy barqarorlik va suv diplomatiyasi*. Samarqand: Universitet Nashriyoti, 2017.
3. United Nations Economic Commission for Europe. *Water in Central Asia: Regional Challenges*. Geneva: UNECE, 2018.
4. Keskinen, M., et al. *Water Diplomacy in Central Asia*. Helsinki: UNU Press, 2016.
5. Central Asia Regional Environmental Center. *Transboundary Water Management in Central Asia*. Bishkek: CAREC, 2019.
6. Saifullayev, T. *Markaziy Osiyoda suv resurslari va siyosiy barqarorlik*. Toshkent: Akademnashr, 2020.
7. World Bank. *Central Asia: Water Resources and Regional Cooperation*. Washington, DC: World Bank, 2017.

GLOBAL SCHOLARS
SCIENTIFIC PUBLISHING

INTERNATIONAL: JOURNAL OF SCIENCE-INNOVATIVE RESEARCH

Volume 01. Issue 04. November-2025

GLOBAL SCHOLARS
SCIENTIFIC PUBLISHING